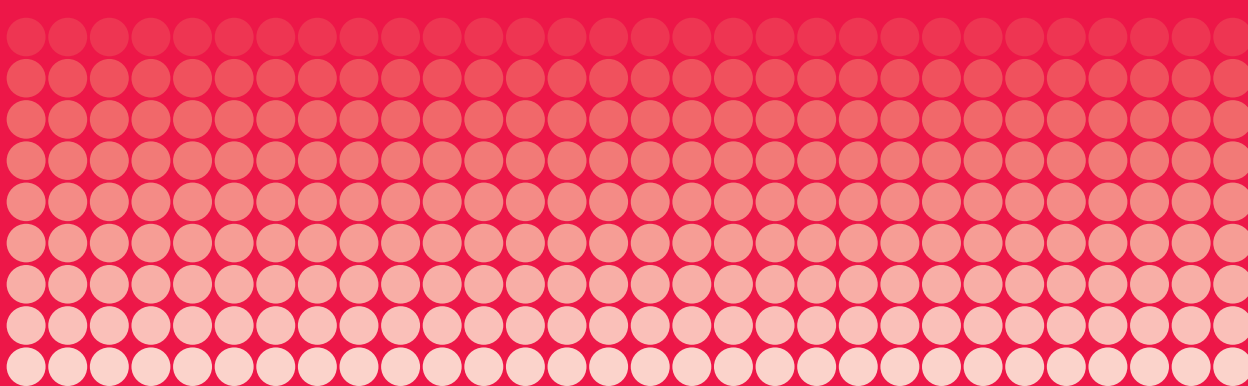

ЩОРІЧНИК СІПРІ 2025

Озброєння,
роззброєння та
міжнародна
безпека

Резюме

СТОКГОЛЬМСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕННЯ МИРУ

СППРІ – незалежний міжнародний інститут, який досліджує питання конфліктів, озброєнь, контролю над озброєннями та роззброєння. З моменту заснування у 1966 р. СППРІ надає політикам, дослідникам, ЗМІ та зацікавленій громадськості дані, їх аналіз і рекомендації на основі відкритих джерел.

ЩОРІЧНИК СППРІ

У *Щорічнику СППРІ 2025* наводяться добірки даних з першоджерел у таких сферах, як світові військові витрати, міжнародні поставки озброєнь, виробництво зброї, ядерні сили, збройні конфлікти та багатосторонні миротворчі операції, з актуальним аналізом важливих аспектів контролю над озброєннями, миру та міжнародної безпеки.

У цій брошурі подано стислий зміст *Щорічника СППРІ 2025* з деякими даними та аналітичними матеріалами видання.

ЗМІСТ

Частина I. Міжнародна безпека та збройні конфлікти у 2024 р.

1. Міжнародна стабільність, безпека людини та ядерні виклики	1
2. Збройні конфлікти та їх врегулювання	2

Частина II. Військові витрати та озброєння у 2024 р.

3. Військові витрати	4
4. Виробництво зброї та військові послуги	5
5. Міжнародні поставки озброєнь	6
6. Світові ядерні сили	8
7. Розповсюдження та використання ракет і ударних безпілотних літальних апаратів	10

Частина III. Нерозповсюдження, контроль над озброєннями та роззброєння у 2024 р.

8. Ядерне озброєння, контроль озброєнь, нерозповсюдження й безпека	12
9. Хімічна зброя та загрози безпеці	14
10. Біологічна зброя та загрози безпеці	15
11. Контроль звичайних озброєнь і регламентація “негуманної зброї”	16
12. Штучний інтелект і міжнародний мир та безпека	17
13. Кібернетичні та цифрові загрози	18
14. Регламентація безпеки в космосі	19
15. Контроль над торгівлею товарами подвійного використання та зброєю	20
Додатки	22

Переклад з англійської

Українське видання *Щорічника СППРІ 2025* (резюме) підготовлене спільно Стокгольмським міжнародним інститутом дослідження миру та Центром Разумкова (Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова)

КИЇВ 2025

1. МІЖНАРОДНА СТАБІЛЬНІСТЬ, БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ТА ЯДЕРНІ ВИКЛИКИ

Ден СМІТ, Директор СІПРІ

Безпека у світі протягом 2024 р. продовжувала погіршуватися. Ознаками її постійного погіршення стали крупні збройні конфлікти в Ефіопії, Газі, М'янмі, Судані та Україні. Тим часом військові витрати зростали 10-й рік поспіль і в 2024 р. перевищили \$2,7 трлн. Одночасно тривав занепад довкілля, причому 2024 р. став першим роком за всю історію спостережень, коли середньосвітова температура більш ніж на 1,5°C перевищувала середній показник доіндустріального періоду. У першому кварталі 2025 р. невизначеність посилилась після обрання Д. Трампа Президентом Сполучених Штатів Америки, що призвело до суттєвої зміни попередньої політики та поглядів США на глобальну безпеку та відносини з союзниками.

Нова гонка ядерних озброєнь?

Схоже, що епоха скорочення ядерних озброєнь добігає кінця. Двосторонній контроль ядерних озброєнь Росії та США вступив у кризу кілька років тому і зараз майже припинився. Поновлення дебатів про ядерний статус і стратегію у країнах Європи, Близького Сходу та Східної Азії свідчить про можливість вступу до ядерного клубу нових держав. Є ознаки того, що готується нова якісна гонка ядерних озброєнь, і порівняно з попередньою, ризики, ймовірно, будуть більш різноманітними

та серйозними. Серед ключових моментів конкуренції будуть технологічні можливості у кіберпросторі, космосі та океані. Отже, уявлення про лідера гонки ще більш ускладниться, а старі, переважно числові формули контролю озброєнь більше не працюватимуть.

Перед новою загрозою

З поверненням до Білого дому Президента Трампа повторюється парадоксальна ситуація, що склалася під час його першої каденції, коли жодна з трьох великих держав не прагне захисту й збереження світового порядку. Прогресуючий Китай, занепадаюча Росія та США, глибоко незадоволені потугою під головуванням Трампа, хочуть звільнитися від обмежень узгоджених правил, коли вони їм незручні. Прогрес ввижається у співпраці середніх і малих держав для досягнення конкретних цілей. Співпраця цінна, навіть якщо вона часткова. Цей прагматичний і дієвий підхід – нова реальність.

Однак повернення до епохи скорочення світових ядерних арсеналів вимагає згоди трьох великих держав. Потрібне нове загальне розуміння того, що ядерна зброя не гарантує безпеки, а її існування вимагає зважених дій політичних лідерів. Перші невеликі кроки зі зменшення ризику допоможуть запобігти катастрофі. Разом з голосами поінформованої громадськості вони також допоможуть посилити тиск на три великі держави, щоб ті зробили наступні кроки для скорочення своїх ядерних арсеналів. ●

2. ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ ТА ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

У 2024 р. глобальна картина збройних конфліктів знову погіршилась, у багатьох регіонах спостерігалось масштабне насильство. Мабуть, найпомітнішою зміною у збройних конфліктах із 2021 р. стало повернення великих звичайних війн між державами Європи та транскордонної військової агресії держав на Близькому Сході.

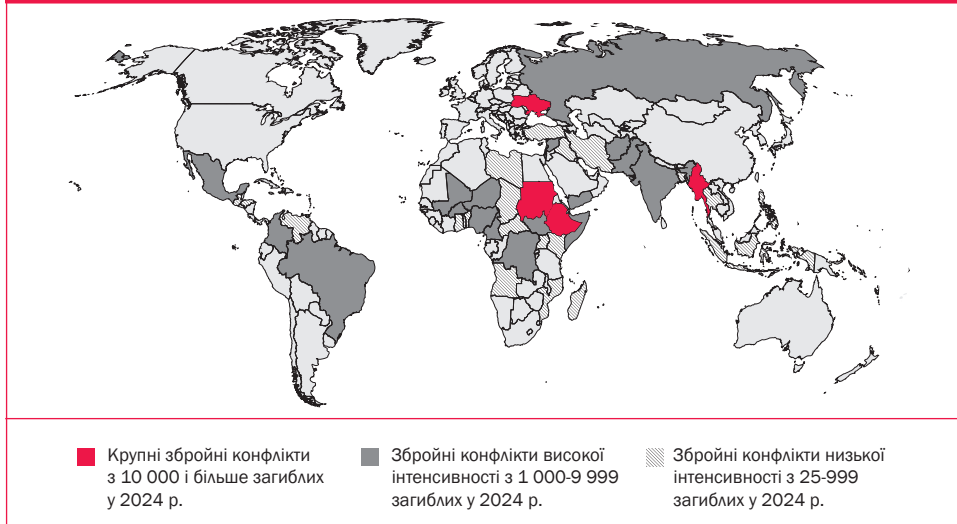
Хоча кількість місць, де відбувалися збройні конфлікти, трохи зменшилась – з 51 держави у 2023 р. до 49 у 2024 р., оціночна загальна кількість смертей зросла зі 188 000 у 2023 р. до 239 000 у 2024 р. Це найвищий річний показник за період 2018-2024 рр. (роки, за які є послідовні дані). У 2024 р. тривали п'ять крупних збройних конфліктів (на один більше, ніж у 2023 р.), в кожному з яких, за оцінками, загинуло понад 10 000 осіб: це війни Ізраїлю з ХАМАС та Росії з Україною, громадянські війни у М'янмі та Судані, а також

субнаціональні збройні конфлікти в Ефіопії. Кількість конфліктів високої інтенсивності, з оціночною кількістю загиблих унаслідок конфлікту від 1 000 до 9 999 осіб, зменшилась із 20 у 2023 р. до 19 у 2024 р. За межами Європи більшість війн тривали всередині держав або груп держав з прозорими кордонами за участю недержавних збройних угруповань. Міжнародний вимір зберігається в багатьох збройних конфліктах – сторонні держави здійснюють військоове втручання або надають суттєву підтримку одній чи кільком воюючим сторонам.

Європа

У 2024 р. у Європі було найбільше смертей, пов'язаних із конфліктом (77 771), тоді як у 2018-2021 рр. це був регіон із найнижчим річним рівнем. За оцінками, кількість смертей унаслідок конфлікту у Європі з 2023 по 2024 рр. подвоїлась, з загостренням війни між Росією та Україною. До цього призвело, зокрема, посилення бойових дій на території Росії та перехід від поставок зброї та допомоги сторонам до прямого

ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ ЗА ОЦІНОЧНОЮ КІЛЬКІСТЮ ЖЕРТВ, 2024 р.

Примітка: Кордони на цій карті не означають їх підтвердження чи згоди СІПРІ.

перекидання військ Кореїської Народно-Демократичної Республіки (Північної Кореї) до Росії. На кінець 2024 р. Росія контролювала трохи менше однієї п'ятої території України. Російські повітряні атаки протягом року тривали, і Україна відповідала тим самим, хоч і в меншому масштабі. Протягом 2024 р. офіційних мирних переговорів між Росією та Україною не було, але очікувалося, що переобрання Д. Трампа Президентом США призведе до переоцінки американської політики у цій війні у 2025 р.

Близький Схід і Північна Африка

Людські втрати від війни в Газі у 2024 р. значно зросли: понад 45 500 палестинців загинули, 90% населення було переміщено, а значна частина території до кінця року перетворилася на руїни. Війна також поширилася на кілька фронтів: до рекордного рівня зросло насильство на Західному березі р. Йордан; Ізраїль розпочав наземну кампанію проти Хезболли в Лівані; ірано-ізраїльський конфлікт вийшов за межі війни проксі та дійшов до обміну прямими ударами; а дії Ізраїлю опосередковано допомогли неочікуваному і швидкому краху режиму Б. Асада в Сирії, що призвело до малозрозумілого завершення 13-річної громадянської війни в Сирії. Інтенсивність інших збройних конфліктів у регіоні – в Іраку, Лівії, Туреччині та Ємені – за останні роки дещо зменшилася без досягнення їх стабільного розв'язання.

Субекваторіальна Африка

Субекваторіальна Африка залишалась регіоном з найбільшою кількістю збройних конфліктів (21), хоча в багатьох із них за рік загинуло менше 1 000 осіб, а рівень насильства значно коливався. З 2023 по 2024 рр. спостерігалось помітне зменшення кількості смертей у деяких країнах, де тривають збройні конфлікти

високої інтенсивності, зокрема, в Буркіна-Фасо (-12%), Малі (-7,0%), Сомалі (-35%) та Південному Судані (-16%). Інші збройні конфлікти загострилися, зі збільшенням рівня смертності в Ефіопії (+152%) та Нігері (+48%). Громадянська війна в Судані спричинила майже 24% всіх смертей, пов'язаних з конфліктом, у Субекваторіальній Африці у 2024 р., незважаючи на невелике зниження кількості загиблих у цій війні протягом року.

Америка і Азія та Океанія

Америка була єдиним регіоном, де у 2018-2024 рр. не було крупних збройних конфліктів. Дві країни, у яких було найбільше смертей у 2024 р. – Бразилія та Мексика – здебільшого стикалися з кримінальним, а не політичним насильством. Протягом року виріс рівень бандитизму на Гаїті, попри довгоочікуване надходження міжнародної допомоги в галузі безпеки в червні. Рівень смертності внаслідок конфліктів в Азії та Океанії знизився більш ніж удвічі порівняно з 2021 р., незважаючи на громадянську війну в М'янмі.

Мирні процеси

У 2024 р. відбулося кілька помітних подій у мирних процесах, спрямованих на запобігання виникненню (або повторенню) збройного насильства: Китай та Індія розрядили напруженість на спірному кордоні; Китай і Філіппіни розпочали врегулювання суперечок на морі; а Киргизстан і Таджикистан вирішили давню прикордонну суперечку. Однак прогресу в мирних процесах у триваючих збройних конфліктах у 2024 р. було небагато. Певний прогрес спостерігався в Південному Судані, але мирні процеси в Колумбії, Ефіопії, на Філіппінах та в Ємені зазнали невдач. ●

3. ВІЙСЬКОВІ ВИТРАТИ

Оціночні світові військові витрати у 2024 р. зростали десятий рік поспіль, сягнувши \$2,7 трлн, через війну між Росією та Україною, інші збройні конфлікти та геополітичну напруженість. Збільшення загальних військових витрат на 9,4% у 2024 р. довело оціночні світові витрати до найвищого рівня, зафіксованого СІПРІ. Як наслідок, світовий військовий тягар – світові військові витрати як частка світового валового внутрішнього продукту (ВВП) – виріс до 2,5%. Для країн з крупними збройними конфліктами або збройними конфліктами високої інтенсивності у 2024 р. середній військовий тягар склав 4,4%, проти 1,9% в країнах, де таких конфліктів не було.

З 2015 по 2024 рр. світові військові витрати зросли на 37% і збільшились в усіх п'яти географічних регіонах. Найбільше зростання спостерігалось у Європі (+83%), далі – Азія та Океанія (+46%), Америка (+19%), Близький Схід (+19%) та Африка (+11%).

США зберігають перше місце у світі за військовими витратами. Їхні витрати – \$997 млрд у 2024 р. – в 3,2 рази перевищували витрати наступної країни – Китаю.

У 2024 р. військові витрати зросли в усіх країнах Європи, окрім Мальти – загалом європейські витрати виросли на 17%. Протягом року витрати зросли в Росії (+38%) та Україні (+2,9%), і 17 з 30 європейських членів Організації Північноатлантичного договору (НАТО) досягли або перевищили норматив витрат альянсу в 2% ВВП, при цьому найбільше зростання витрат зафіксовано в Румунії (+43%), Нідерландах (+35%), Швеції (+34%), Польщі (+31%) та Німеччині (+28%).

В Азії та Океанії оціночні військові витрати зростали 35-й рік поспіль. Витрати Китаю, які зросли на 7% і в 2024 р.

СВІТОВІ ВІЙСЬКОВІ ВИТРАТИ, 2024 р.

Region	Витрати (\$ млрд США)	Зміни (%) 2023-2024
<i>Африка</i>	52,1	3,0
Північна Африка	30,2	8,8
Субекваторіальна Африка	21,9	-3,2
<i>Америка</i>	1 100	5,8
Центральна Америка і Карибський басейн	19,8	31
Північна Америка	1 027	5,7
Південна Америка	53,6	-0,1
<i>Азія та Океанія</i>	629	6,3
Центральна Азія	1,9	-5,5
Східна Азія	433	7,8
Океанія	37,0	1,5
Південна Азія	102	1,0
Південно-Східна Азія	54,9	7,5
<i>Європа</i>	693	17
Центральна і Західна Європа	472	14
Східна Європа	221	24
<i>Близький Схід</i>	(243)	15
Світ загалом	2 718	9,4

() – приблизна оцінка.
Примітка: Цифри витрат наведені в \$ США у поточних (2024 р.) цінах і за поточними обмінними курсами. Зміни наведені в реальних цінах за постійним курсом \$ США 2023 р.

досягли \$314 млрд, становили половину регіональних витрат. Напруженість у відносинах низки країн з Китаєм вплинула на рішення стосовно витрат у всьому регіоні у 2024 р.: так, у Японії витрати зросли на 21%, що є найбільшим річним зростанням з 1952 р.

Орієнтовні військові витрати на Близькому Сході зросли на 15% у 2024 р., причому збільшення спостерігалось у всіх трьох лідерів за витратами в регіоні: у Саудівській Аравії (+1,5%), Ізраїлі (+65%) та Туреччині (+12%). ●

4. ВИРОБНИЦТВО ЗБРОЇ ТА ВІЙСЬКОВІ ПОСЛУГИ

Top 100 СІПРІ

Доходи 100 найбільших компаній з виробництва зброї та надання військових послуг (*Top 100 СІПРІ*) у 2023 р. (останній рік, за який є дані) склали \$632 млрд. Це на 2,8% більше, ніж доходи 100 найбільших компаній за 2022 р. Збільшення у річному обчисленні відображає попит на військову техніку та послуги, зумовлений загостренням проблем безпеки у світі, триваючими конфліктами та зростанням військових бюджетів. 73 компанії з *Top 100* збільшили доходи від продажу зброї в 2023 р., 39 з них – на більше ніж 10%. Враховуючи збереження попиту та портфелі замовлень компаній, зростання доходів від продажу зброї у світі, ймовірно, триватиме і в найближчі роки.

США продовжували домінувати в рейтингу *Top 100*, маючи там 41 компанію з загальним доходом від продажу зброї у \$317 млрд. На них припадала половина загальних доходів *Top 100* від продажу озброєнь у 2023 р. П'ять провідних світових компаній з виробництва зброї у 2023 р., чий доходи від продажу озброєнь становили майже третину від загального обсягу *Top 100*, базувалися в США.

До *Top 100* за 2023 р. потрапили дев'ять китайських компаній, три з них увійшли до *Top 10*. Загальний дохід китайських компаній від продажу озброєнь у розмірі \$103 млрд вивів Китай на друге місце серед країн, чий компанії є у списку, після США.

Через брак доступних даних лише дві російські компанії потрапили до *Top 100* за 2023 р. Їхній загальний дохід від продажу озброєнь у розмірі \$25,5 млрд був на 40% вищим, ніж у 2022 р.

10 НАЙБІЛЬШИХ КОМПАНІЙ З ВИРОБНИЦТВА ЗБРОЇ ТА НАДАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПОСЛУГ У СВІТІ ЗА НАДХОДЖЕННЯМИ ВІД ПРОДАЖУ ЗБРОЇ, 2023 р.

Компанія	Країна	Надходження від зброї (\$ млн США)
1 Lockheed Martin	США	60 810
2 RTX	США	40 660
3 Northrop Grumman	США	35 570
4 Boeing	США	31 100
5 General Dynamics	США	30 200
6 BAE Systems	Велика Британія	29 810
7 Rostec	Росія	21 730
8 AVIC	Китай	20 850
9 NORINCO	Китай	20 560
10 CETC	Китай	16 050

Примітка: Надходження від продажу зброї наведені в \$ млн США за постійними цінами та обмінним курсом 2023 р.

“Країна” означає країну, де розташовані органи управління компанією, тобто місцезнаходження штаб-квартири компанії.

Тенденції злиттів та придбавь

Однією з визначальних тенденцій північноамериканської та західноєвропейської збройової промисловості останніх років стала зростаюча хвиля злиттів і поглинань компаній, чому сприяли низькі кредитні ставки та збільшення військових закупівель. Ця тенденція особливо проявилась у високотехнологічних секторах, включаючи безпілотні літальні апарати, засоби радіоелектронної боротьби та штучний інтелект, що вказує на перехід західної збройової промисловості до передових технологій, з урахуванням вимог сучасної війни та військових пріоритетів. ●

5. МІЖНАРОДНІ ПОСТАВКИ ОЗБРОЄНЬ

Обсяг міжнародних поставок основних систем озброєнь в останні 15 років залишався відносно стабільним. Обсяг поставок за п'ятирічний період 2020-2024 рр. був на 0,6% меншим, ніж у 2015-2019 рр., і на 3,9% вищим, ніж у 2010-2014 рр. Обсяг поставок у 2020-2024 рр. був другим за величиною за будь-який п'ятирічний період після закінчення Холодної війни, але все ще приблизно на 35% меншим, ніж на піку Холодної війни (1980-1984 рр.).

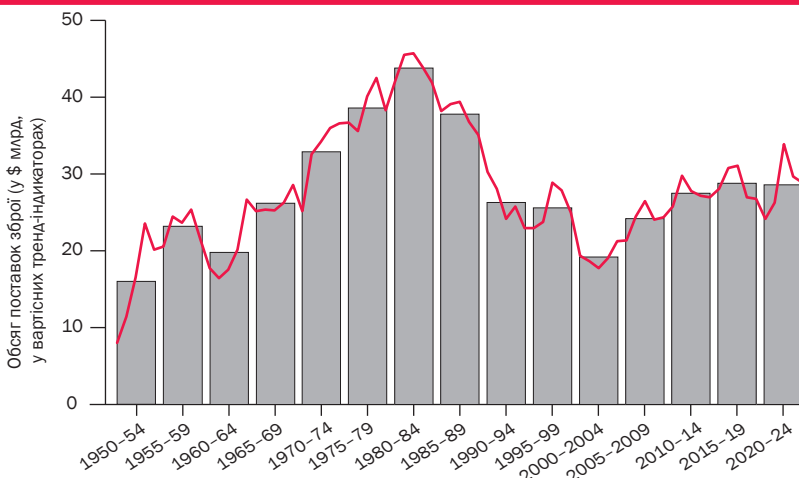
Глобальна тенденція з 2010-2014 рр., можливо, суперечить очікуванням, оскільки спостерігається в той час, коли збройні конфлікти та відчуття загрози в багатьох частинах світу загострилися, що призвело до загального збільшення закупівель зброї. Три ключові фактори, серед багатьох інших, стримували міжнародні поставки зброї приблизно на одному рівні протягом останніх 15 років: тривалі цикли закупівель, розширення вітчизняного виробництва зброї

та економічні обмеження. Однак стабільна загальна тенденція приховує набагато складнішу регіональну картину, і є ознаки, які стали більш помітними у 2020-2024 рр., що обсяг міжнародних поставок зброї в найближчі роки зростатиме.

Конфлікти, напруженість та поставки зброї

Збройні конфлікти та зростання напруженості між державами є основними факторами закупівлі зброї для багатьох держав. Більшість найбільших одержувачів основних систем озброєнь у 2020-2024 рр. використовували імпорту зброю для військових дій у цей період. Багато постачальників зброї беруть безпосередню участь принаймні в деяких конфліктах або зазнають їх впливу. Це частково пояснює, чому вони готові постачати зброю, навіть коли поставки, здається, суперечать їхній офіційній політиці експорту зброї. Одержувачами основних систем озброєнь у 2020-2024 рр. були три недержавні збройні угруповання: в Лівані/Палестині, Лівії та Ємені.

ТЕНДЕНЦІЯ ПОСТАВОК ОСНОВНИХ СИСТЕМ ОЗБРОЄНЬ, 1950-2024 рр.

Примітка: На гістограмі показані середньорічні обсяги поставок озброєнь за 5-річні періоди, а на лінійній діаграмі – річні загальні обсяги.

ГОЛОВНІ ЕКСПОРТЕРИ ТА ІМПОРТЕРИ ОСНОВНИХ СИСТЕМ ОЗБРОЄНЬ, 2020-2024 рр.

Експортер	Частка у світовому експорті (%)	Імпортер	Частка у світовому імпорті (%)
1 США	43	1 Україна	8,8
2 Франція	9,6	2 Індія	8,3
3 Росія	7,8	3 Катар	6,8
4 Китай	5,9	4 Саудівська Аравія	6,8
5 Німеччина	5,6	5 Пакистан	4,6
6 Італія	4,8	6 Японія	3,9
7 Велика Британія	3,6	7 Австралія	3,5
8 Ізраїль	3,1	8 Єгипет	3,3
9 Іспанія	3,0	9 США	3,1
10 Південна Корея	2,2	10 Кувейт	2,9

Експортери основних систем озброєнь

СІПРІ у 2020-2024 рр. рахував 64 держави експортерами основних систем озброєнь, але більшість із них – другорядні постачальники. На 25 найбільших експортерів припадало 98% загального обсягу експорту, а на п'ять провідних – США, Францію, Росію, Китай і Німеччину – 71%.

Експорт зброї зі США з 2015-2019 рр. по 2020-2024 рр. виріс на 21%, а їхня частка у світовому експорті зброї зросла з 35% до 43%. Відомі плани поставок основних систем озброєнь протягом наступних кількох років переконливо свідчать про те, що США залишатимуться безперечним найбільшим постачальником зброї у світі в найближчому майбутньому, що викликає побоювання залежності серед їхніх основних клієнтів і союзників. Натомість експорт зброї з Росії з 2015-2019 рр. по 2020-2024 рр. скоротився вдвічі, до рівня, значно нижчого за будь-який попередній п'ятирічний період в її історії (або за будь-який попередній п'ятирічний період з 1950 р. для її попередника, Радянського Союзу). Французький експорт з 2015-2019 рр.

ІМПОРТ ОСНОВНИХ СИСТЕМ ОЗБРОЄНЬ, ЗА РЕГІОНАМИ

Регіон-одержувач	Частка у світі (%), 2020-2024 рр.	Зміни (%) імпорту з 2015-2019 рр. по 2020-2024 рр.
Африка	4,5	-44
Америка	6,2	13
Азія та Океанія	33	-21
Європа	28	155
Близький Схід	27	-20

по 2020-2024 рр. зріс на 11%, що зробило Францію другим за величиною постачальником основних систем озброєнь у 2020-2024 рр.

Імпортери основних систем озброєнь

СІПРІ рахує 162 держави одержувачами основних систем озброєнь у 2020-2024 рр. П'ятьма найбільшими імпортерами зброї були Україна, Індія, Катар, Саудівська Аравія та Пакистан, на які разом припадало 35% загального обсягу імпорту зброї. Імпорт зброї до України виріс майже в 100 разів, порівняно з 2015-2019 рр., щонайменше 35 держав надавали їй основні озброєння, переважно як допомогу.

Китай, який протягом десятиліть був одним з найбільших одержувачів зброї, з 2015-2019 рр. по 2020-2024 рр. скоротив імпорт зброї на дві третини, продовжуючи нарощувати вітчизняні можливості з виробництва зброї.

У 2020-2024 рр. найбільше основних систем озброєнь отримав регіон Азії та Океанії. На держави Азії та Океанії припадало 33% усіх світових поставок зброї, далі йдуть країни Європи (28%), Близького Сходу (27%), Америки (6,2%) і, нарешті, Африка (4,5%). З 2015-2019 рр. по 2020-2024 рр. потік зброї до Європи виріс на 155%, сягнувши рівня, набагато вищого, ніж за будь-який із шести попередніх п'ятирічних періодів. Потік до Америки також збільшився (+13%), тоді як потік до Африки (-44%), Азії та Океанії (-21%) і Близького Сходу (-20%) скоротився. ●

6. СВІТОВІ ЯДЕРНІ СИЛИ

На початку 2025 р. дев'ять держав – США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай, Індія, Пакистан, Кореїська Народно-Демократична Республіка (Північна Корея) та Ізраїль – разом мали приблизно 12 241 ядерних боєголовок, з яких 9 614 вважалися потенційно готовими до застосування. За оцінками, 3 912 із цих боєголовок було розгорнуто у військах, у т. ч. близько 2 100 перебували в стані високої оперативної готовності та були встановлені на балістичних ракетах.

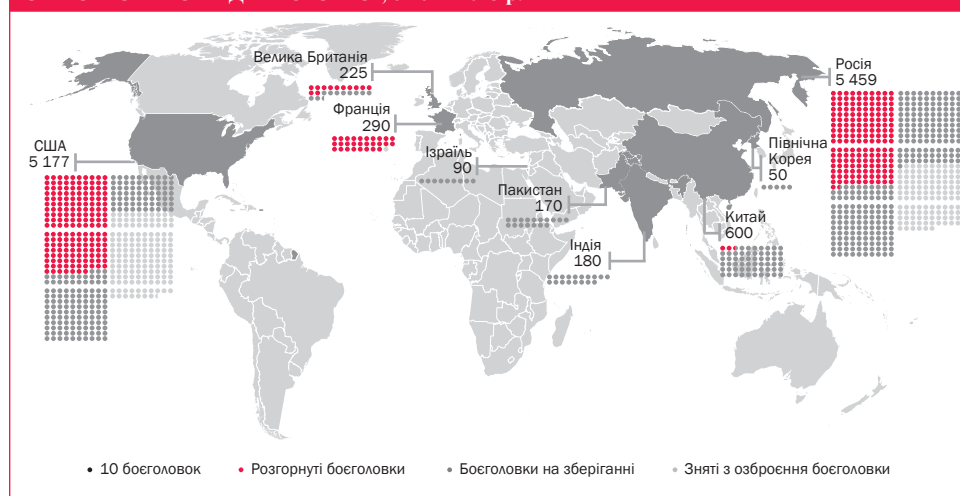
Загалом кількість ядерних боєголовок у світі продовжує скорочуватися, через те, що США та Росія демонтують списані боєголовки. Але кількість боєголовок, що демонтуються щороку, схоже, зменшується, і цілком імовірно, що темпи демонтажу списаних боєголовок незабаром поступатимуться темпу надходження нових боєголовок до світових арсеналів. Низький рівень прозорості перешкоджає оцінці стану ядерних арсеналів держав.

Тенденції модернізації ядерної зброї

Усі дев'ять держав, котрі мають ядерну зброю, продовжували нарощувати свої ядерні арсенали у 2024 р., а деякі з них протягом року розгорнули нові ядерні озброєння або системи її доставки. США та Росія разом володіють майже 90% усіх ядерних боєголовок, і обидві країни реалізують масштабні програми модернізації та заміни своїх ядерних боєголовок, а також систем їх доставки та потужностей з виробництва ядерної зброї. Китай перебуває в процесі масштабної модернізації та розширення свого ядерного арсеналу, який, за оцінками, протягом року збільшився з 500 до 600 боєголовок. Ядерні арсенали інших держав, що мають ядерну зброю, менші, але всі вони розробляють чи розгортають нові системи зброї або оголосили про свій намір зробити це.

Росія, Китай, Індія, Пакистан і Північна Корея розгортають ракети подвійного призначення, і вважається, що всі вони модернізують ці засоби. До середини 2000-х рр. лише Франція, Росія, Велика Британія та США мали на озброєнні ракети

СВІТОВІ ЗАПАСИ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ, січень 2025 р.

Примітка: Кордони на цій карті не означають їх підтвердження чи згоди СІПРІ.

СВІТОВІ ЯДЕРНІ СИЛИ, січень 2025 р.

	Військові запаси ^a			Зняті з озброєння боеголовки ^d	Загальні запаси ^e
	Розгорнуті боеголовки ^b	Боеголовки на зберіганні ^c	Усього		
США	1 770	1 930	3 700	1 477	5 177
Росія	1 718	2 591	4 309	1 150	5 459
Велика Британія	120	105	225	—	225
Франція	280	10	290	..	290
Китай	24	576	600	—	600
Індія	—	180	180	..	180
Пакистан	—	170	170	..	170
Північна Корея	—	50	50	..	50
Ізраїль	—	90	90	..	90
Разом	3 912	5 702	9 614	2 627	12 241

.. — не застосовується або немає; “—” — нуль або незначна кількість.

Примітки: Всі оцінки приблизні і ґрунтуються на загальнодоступній інформації чи оцінках авторів. СІПРІ переглядає свої дані світових ядерних сил щороку на основі нової інформації та оновлення попередніх оцінок. Порядок країн — за датою першого відомого ядерного випробування, але переконливих даних з відкритих джерел про випробування ядерної зброї Ізраїлем не було.

^a “Військові запаси” означають усі розгорнуті боеголовки та всі боеголовки на централізованому зберіганні, які потенційно можна встановити після певної підготовки.

^b “Розгорнуті боеголовки” — боеголовки, що знаходяться на ракетах чи на базах у військах.

^c “Боеголовки на зберіганні” — боеголовки в централізованому сховищі, які потребують певної підготовки (наприклад, встановлення деяких компонентів, транспортування та завантаження на пускові установки) перед розгортанням.

^d “Зняті з озброєння боеголовки” виведені з військових запасів, але ще не демонтовані.

^e “Загальні запаси” включають боеголовки на зберіганні та зняті з озброєння, що чекають на демонтаж.

з кількома боеголовками. Тепер і Китай розробив дві ракети, здатні нести кілька боеголовок, а Індія, Пакистан та Північна Корея працюють над розробкою таких засобів. США, Росія, Велика Британія та Франція першими прийняли на озброєння ядерну зброю морського базування, але в останні роки вона набуває поширення, особливо в чотирьох ядерних державах Індо-Тихоокеанського регіону.

Ядерні доктрини та передача ядерної зброї

У листопаді 2024 р. Росія оновила свою офіційну ядерну доктрину, яка, як схоже, розширила спектр надзвичайних ситуацій, за яких Росія може застосувати ядерну зброю.

Росія та Білорусь у 2024 р. продовжували заявляти про розгортання Росією ядерної зброї на території Білорусі, хоча переконливих доказів такого розгортання не було.

Розширене ядерне стримування було ключовим компонентом колективних домовленостей з безпеки Організації Північноатлантичного договору з часу створення альянсу. Дискусії про майбутні цих домовленостей, значною мірою викликані повномасштабним вторгненням Росії в Україну у 2022 р., тривали у 2024 р. На початку 2025 р. США підтвердили заміну своїх атомних бомб на військових базах за межами США модернізованими варіантами. ●

7. РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РАКЕТ І УДАРНИХ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Події 2024 р. знову підтвердили важливу роль ракет і ударних безпілотних літальних апаратів (БПЛА) для сучасної безпеки та військової стратегії. Події протягом року визначало постійне масове використання такої зброї в конфліктах, особливо у війні між Росією та Україною та в ракетних ударах Ірану по Ізраїлю, пов'язаних з війною між Ізраїлем та ХАМАС, а також приховане і явне використання ракет для демонстрації та тиску в цих та інших конфліктах. Разом з необхідністю поповнення запасів, розуміння державами військової цінності та корисності ракет, систем протиповітряної та протиракетної оборони та ударних БПЛА сприяє зростанню попиту на сучасні типи ракет і БПЛА, а також розвитку нового покоління обох технологій.

Використання ракет і ударних безпілотних літальних апаратів у російсько-українській війні

У 2024 р. Росія продовжувала масово використовувати балістичні ракети, крилаті ракети та дрони-камікадзе у неядерному спорядженні проти українських сил, критичної інфраструктури та цивільного населення. У період з січня по вересень 2024 р. Україна повідомила про запуск майже 5 500 таких систем по Україні, в середньому – понад 20 пусків щодня. У листопаді 2024 р. Росія випробувала нову ракету середньої дальності подвійного використання *Орешник* з роздільною головною частиною індивідуального наведення, вдаривши по м. Дніпро. Попри те, що Україні було важко отримати бажану кількість ракет, використання

нею ракет і БПЛА великої дальності теж вплинуло на конфлікт. У листопаді 2024 р. США дозволили Україні використовувати поставлені США системи для ударів по цілях вглибині російської території. Це дало Україні можливість загрожувати російській інфраструктурі, логістиці та військовим силам і засобам.

Нарощування ракетних арсеналів у Європі

У Європі зростає попит на ракети взамін поставлених Україні, а також для розширення арсеналів, з урахуванням поточних загроз та для усунення імовірних прогалин у силах і засобах шляхом розробки нових наступальних та оборонних систем. Це, своєю чергою, може спровокувати нову гонку ракетних озброєнь у Європі, особливо в класі ракет, раніше заборонених вже не чинним Договором про ліквідацію ракет середньої дальності і меншої дальності (Договір про РСМД, *Intermediate-range Nuclear Forces (INF) Treaty*) 1987 р. Доказом “ракетного відродження” Європи стали дві окремі, але пов’язані події в липні 2024 р. Того місяця Німеччина та США домовилися про розміщення в Німеччині з 2026 р. різних американських ракет наземного базування, а Франція, Німеччина, Італія та Польща підписали меморандум про наміри, до якого пізніше приєдналися Швеція і Велика Британія, стосовно спільного виробництва ракет середньої дальності в рамках нового Європейського підходу до ударних засобів великої дальності (*European Long-range Strike Approach*).

Використання ракет і ударних БПЛА на Близькому Сході

Поширення війни в Газі у 2024 р. на Іран і кількох його проксі, включаючи Хезболлу в Лівані та хуситів у Ємені, призвело до ширшого використання некерованих ракет,

ЧАСТКИ ДЕРЖАВ, ЯКІ ПІДПИСАЛИ ГААЗЬКИЙ КОДЕКС ПРОТИДІЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ БАЛІСТИЧНИХ РАКЕТ, ЗА РЕГІОНАМИ, січень 2024 р.

Регіон	Кількість держав у регіоні	Кількість держав-підписантів	Частка в регіоні (%)
Африка	53	42	79
Америка	35	23	66
Азія та Океанія	44	28	64
Європа	48	48	100
Близький Схід	15	4	27
Разом	195	145	74

Примітка: Держави в кожному регіоні – це держави-члени ООН, а також Острови Кука та Ватикан (які обидві підписали кодекс).
Джерело: Hague Code of Conduct, ‘Subscribing states’, Jan. 2024.

БПЛА та, меншою мірою, керованих ракет. Таку зброю використовували під час ударів по Ізраїлю та кораблях у Червоному морі, а Ізраїль використовував її під для обстрілів Гази та ударів по Ірану, ліванській Хезболлі та недержавних збройних угрупованнях в Іраку та Сирії.

Ескалація застосування БПЛА в Субекваторіальній Африці

Використання ударних БПЛА було підтверджено щонайменше у шести конфліктах у Субекваторіальній Африці – у Буркіна-Фасо, Ефіопії, Малі, Нігерії, Сомалі та Судані – і призвело до загибелі понад 940 мирних жителів з листопада 2021 р. по листопад 2024 р. Використання БПЛА недержавними збройними угрупованнями в регіоні лише починається, але, за повідомленнями, його частота і географічне охоплення зростають, особливо в ході збройних конфліктів на кордонах країн Західної Африки, зокрема, в регіоні Ліптако-Гурма (Буркіна-Фасо, Малі та Нігер) та в басейні оз. Чад (Камерун, Чад, Нігер і Нігерія), а також у Центральноафриканській Республіці, Демократичній Республіці Конго, Мозамбіку та Сомалі.

Механізми прозорості та довіри

Глобальні режими та норми, що регулюють ракети та ударні БПЛА, залишаються недостатніми. Після колапсу Договору про ліквідацію ракет середньої дальності та меншої дальності у 2019 р. залишилися такі інструменти контролю ракетних озброєнь, як механізми прозорості та довіри – Гаазький кодекс протидії розповсюдженню балістичних ракет (*Hague Code of Conduct against Ballistic Missile Proliferation, HCOC*) і заходи нерозповсюдження, включаючи стратегічний контроль торгівлі. У січні 2024 р. Катар став 145-ю державою, яка підписала Гаазький кодекс, і лише четвертою державою, яка зробила це, на Близькому Сході.

Спеціального багатостороннього процесу регулювання ударних БПЛА немає. Щоб вирішити деякі проблеми поширення БПЛА, у березні 2024 р. група з 21 держави оприлюднила спільну заяву з цього питання. У заяві наголошується на необхідності активізації дискусії про шляхи покращення прозорості, нагляд і підзвітність у придбанні, поставках і використанні ударних БПЛА, а також запропоновано багатосторонній обмін думками. ●

8. ЯДЕРНЕ ОЗБРОЄННЯ, КОНТРОЛЬ ОЗБРОЄНЬ, НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ Й БЕЗПЕКА

Ядерне роззброєння, контроль озброєнь і нерозповсюдження пов'язані з багатьма викликами. В кінці 2024 р. ядерне роззброєння здавалося менш реальним, ніж будь-коли після Холодної війни, особливо з тих пір, як фактично припинився стратегічний діалог між Росією та Сполученими Штатами. У відносинах Китаю та США спостерігалось більше позитивних зрушень, але діалог з питань ядерної зброї підживляв напруженість через підтримку США Тайваню, а також економічні санкції проти Китаю. Сплив терміну дії Договору між Росією та США про заходи з подальшого скорочення та обмеження стратегічних наступальних озброєнь (Новий СНО, *Treaty on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms, New START*) 2010 р. у 2026 р., у поєднанні з аргументами в США на користь посилення стримування для протидії зростаючому ядерному арсеналу Китаю, посилює перспективу безконтрольного нарощування ядерних озброєнь у майбутньому. Зростаючі ядерні ризики та напруженість між великими державами також продовжували затьмарювати ключові багатосторонні засади контролю ядерних озброєнь, роззброєння та нерозповсюдження у 2024 р.

Цикл огляду ДНЯЗ

Скорочений цикл огляду Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ, *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*) 1968 р. продовжився другим засіданням підготовчого комітету, яке відбулося в Женеві напередодні Конференції з огляду ДНЯЗ 2026 р. Невдоволення темпами ядерного роззброєння, занепокоєння зростанням ваги ядерної зброї в міжнародній політиці та розбіжності з

низки інших питань показали, що досягти консенсусу в цьому циклі огляду буде складно.

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань

Коли, і якщо, набуде чинності Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ, *Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty, CTBT*) 1996 р., він заборонить випробування ядерної зброї та всі інші ядерні вибухи. У 2024 р. Папуа-Нова Гвінея ратифікувала ДВЗЯВ, тож загальна кількість держав, що ратифікували його, досягла 178. Після скасування ратифікації ДВЗЯВ у 2023 р. Росія заявила про готовність відновити ядерні випробування, якщо США зроблять це. Зі свого боку, США, які підписали, але не ратифікували договір, продовжували політику прозорості, організувавши візит делегації іноземних представників на свої ядерні випробувальні об'єкти.

Договір про заборону ядерної зброї

Мета Договору про заборону ядерної зброї (ДЗЯЗ, *Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, TPNW*) 2017 р. – повна ліквідація ядерної зброї. У 2024 р. він продовжував здобувати підтримку держав, які не мають ядерної зброї, а його ратифікація Індонезією, Сан-Томе і Принсіпі, Сьєрра-Леоне та Соломоновими Островами збільшила кількість країн-учасниць до 73. Ще 25 держав, станом на кінець року, підписали, але не ратифікували договір.

У рамках підготовки до третьої зустрічі держав-учасниць ДЗЯЗ у 2025 р. неформальні робочі групи продовжили міжсесійний процес. Деякі ключові напрямки цього процесу були відображені в резолюціях Генеральної Асамблеї ООН, включаючи резолюцію про створення незалежної наукової групи для вивчення наслідків ядерної війни. Резолюцію було схвалено за підтримки 144 держав, включаючи ядерний Китай, і лише три

СВІТОВІ ЗАПАСИ РОЗЩЕПЛЮВАНИХ МАТЕРІАЛІВ, 2024 р.

В ядерній зброї у якості вибухівки використовується розщеплюваний матеріал – або високозбагачений уран (ВЗУ), або виділений плутоній. Китай, Франція, Пакистан, Росія, Велика Британія та США виробляли для своєї ядерної зброї як ВЗУ, так і плутоній; Індія та Ізраїль виробляли переважно плутоній. Північна Корея виробляла для ядерної зброї плутоній, але вважається, що вона також виробляє для своєї ядерної зброї ВЗУ. Усі держави з цивільною ядерною промисловістю здатні виробляти розщеплювані матеріали.

У 2024 р. було створено міжрегіональну групу з 12 держав на чолі з Японією, аби надати політичний імпульс обговоренню договору про заборону виробництва розщеплюваних матеріалів.

Інформацію про світові запаси розщеплюваних матеріалів збирає Міжнародна група з розщеплюваних матеріалів.

Світові запаси (т), 2024 р.	
<i>Високозбагачений уран</i>	<i>1 240</i>
В ядерній зброї або придатний для неї	1 100
Напряму не придатний для ядерної зброї	
Не підлягає заходам безпеки	130
Підлягає заходам безпеки/моніторингу	10
<i>Виділений плутоній</i>	<i>565</i>
В ядерній зброї або придатний для неї	140
Напряму не придатний для ядерної зброї	
Не підлягає заходам безпеки	265
Підлягає заходам безпеки/моніторингу	160

держави проголосували проти (Франція, Росія та Велика Британія). Останнє таке дослідження цієї теми, проведене за дорученням ООН, вийшло в 1988 р.

Регіональна динаміка роззброєння та нерозповсюдження

Напружена безпекова ситуація на
Корейському півострові вказувала на ризики
ескалації на тлі збереження дипломатичного

глухого кута у вирішенні проблеми ядерного роззброєння

Північної Кореї. Вона також посилювала занепокоєння стосовно розповсюдження, актуалізуючи дебати в Республіці Корея (Південна Корея) про можливість отримання ядерної зброї у відповідь на імовірну загрозу з боку Північної Кореї.

На Близькому Сході на політичні амбіції ядерного статусу Ірану дедалі більше впливала ескалація конфлікту з Ізраїлем протягом 2024 р. Всередині країни міркували про потенційні переваги ядерного стримування для вирішення проблеми військової вразливості, а уряд Ірану продовжував сигналізувати про готовність до ядерної стриманості шляхом переговорів про поновлення Спільного всеохопного плану дій, з якого США вийшли у 2018 р.

Арабські держави та Іран також підтвердили свою відданість нормі про заборону ядерної зброї на п'ятій Конференції ООН зі створення зони, вільної від зброї масового знищення, на Близькому Сході, яка відбулась у листопаді 2024 р. Як і в попередні роки, Ізраїль – єдина держава регіону, що має ядерну зброю, – був запрошений, але не брав участі. Учасники (22 держави Близького Сходу та Африки) назвали відсутність Ізраїлю головною проблемою.

Атаки на українські ядерні об'єкти

Неодноразові атаки на українські атомні електростанції у 2024 р. виявили відсутність нормативної бази для вирішення проблем ядерної безпеки та безпеки ядерної діяльності в умовах масштабного збройного конфлікту. Постійні удари Росії по критичній інфраструктурі в Україні загострили проблеми ядерної безпеки, захисту та гарантій у 2024 р. Міжнародне агентство з атомної енергії протягом 2024 р. було постійно присутнє в Україні. ●

9. ХІМІЧНА ЗБРОЯ ТА ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ

Хімічна зброя заборонена Конвенцією про заборону хімічної зброї 1993 р. (КЗХЗ, *Chemical Weapons Convention, CWC*), яка набула чинності в 1997 р. й, станом на грудень 2024 р., мала 193 країни-учасниці. Організація із заборони хімічної зброї (ОЗХЗ) контролює виконання КЗХЗ та відповідає за перевірку хімічного роззброєння та сприяння використанню токсичних хімікатів лише в цілях, не заборонених КЗХЗ. Оскільки останні запаси хімічної зброї, задекларовані країнами-учасницями КЗХЗ, були знищені в 2023 р., під час перевірок ОЗХЗ увага зосереджувалась на запобіганні повторній появі хімічної зброї.

Звинувачення у застосуванні хімічної зброї та реакція на нього

Хоча КЗХЗ є одним з найуспішніших договорів з роззброєння, вона зазнавала серйозних труднощів та проблем дотримання, що продовжувало впливати на хімічне роззброєння у 2024 р. Сирію, яка приєдналась до КЗХЗ у 2013 р. після масштабної хімічної атаки в Гуті та згодом ліквідувала задекларовану програму хімічної зброї, підозрюють у невиконанні своїх зобов'язань за КЗХЗ з 2014 р. Незалежні розслідування ОЗХЗ довели, що Сирія кілька разів застосовувала хімічну зброю. Станом на грудень 2024 р. Сирія не відновила дотримання КЗХЗ, і стосовно неї діяли заходи конвенції стосовно дотримання. Однак несподіване падіння уряду Президента Б. Асада у грудні 2024 р. може призвести до повної ліквідації сирійської програми хімічної зброї.

ЗВИНУВАЧЕННЯ У ЗАСТОСУВАННІ В УКРАЇНІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН І ТОКСИЧНИХ ХІМІКАТІВ

Наприкінці 2024 р. Організація із заборони хімічної зброї підтвердила наявність поліцейських хімічних речовин у місцях боїв в Україні. Це викликало занепокоєння, що Росія може використовувати поліцейські хімічні речовини для ведення війни, що є серйозним порушенням Конвенції про заборону хімічної зброї 1993 р.

Контроль хімічної зброї та хімічне роззброєння

Конфлікти в Сирії та Україні різними шляхами впливали на функціонування ОЗХЗ. По-перше, її керівні органи дуже поляризовані і вже кілька років не можуть приймати консенсусом рішення з питань дотримання зобов'язань і бюджету організації. По-друге, Технічний секретаріат ОЗХЗ став об'єктом кампаній дезінформації, пов'язаних зі звинуваченнями у використанні хімічної зброї Росією та Сирією, спрямованих на підірив віри у його неупередженість і технічну кваліфікацію. Водночас ОЗХЗ продовжує здійснювати багато міжнародних заходів, спрямованих, зокрема, на перевірку мирного використання токсичних хімікатів у промисловості, посилення хімічної безпеки та захисту, відстеження відповідних науково-технічних розробок, підтримку міжнародного співробітництва та допомогу країнам-учасникам у різних сферах, а також запобігання хімічному тероризму. ●

10. БІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ ТА ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ

Біологічна зброя – це бактерії, віруси або токсини, що поширюються засобами доставки для заподіяння шкоди, заборонені міжнародним правом. Основним правовим документом, що забороняє біологічну війну, є Конвенція про заборону біологічної та токсинної зброї (КБТЗ, *Biological and Toxin Weapons Convention, BWC*) 1972 р. КБТЗ рухається до універсальності: у 2024 р. до конвенції приєдналися Тувалу й Мікронезія, після чого кількість країн-учасниць досягла 188. Ще чотири держави підписали, але не ратифікували Конвенцію.

Ширший режим регулювання біологічної війни включає Женевський протокол 1925 р., що забороняє використання хімічної та біологічної зброї у війні, і широкий спектр інших заходів, включаючи режими експортного контролю, такі як Австралійська група, механізм Генерального секретаря ООН з розслідування імовірного використання хімічної та біологічної зброї та Резолюція Ради Безпеки ООН 1540, якій у 2024 р. виповнилося 20 років. Ці ширші заходи посилюють різні аспекти заборони та запобігання біологічній зброї.

Звинування у недотриманні КБТЗ

Нинішня геополітична напруженість продовжує впливати на зусилля з роззброєння та нерозповсюдження біологічної зброї. Давня стратегічна дезінформаційна кампанія Росії про уявну злочинну діяльність західних “біолабораторій” активізувалась після повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 р. Росія продовжила цю

кампанію у 2024 р., використовуючи кожен можливість і кожен міжнародний форум для підризу міжнародної архітектури боротьби з біологічною зброєю.

Біологічне роззброєння та нерозповсюдження

Основні заходи з біологічного роззброєння та нерозповсюдження у 2024 р. тривали в робочій групі зі зміцнення КБТЗ, в рамках зустрічі країн-учасниць КБТЗ 2024 р. та в Першому комітеті Генеральної Асамблеї ООН. У 2024 р. Генеральна Асамблея також ухвалила Пакт майбутнього, в якому держави зобов’язалися, серед іншого, прагнути до світу, вільного від біологічної зброї, та забезпечити виявлення і притягнення до відповідальності винних у будь-якому використанні цієї зброї.

Робоча група зі зміцнення КБТЗ у 2024 р. пройшла половину шляху і досягла певного прогресу, значною мірою завдяки тому, що країни-учасниці зосередились на прагматичних поступових кроках. Пропонуються два нові механізми: один – з міжнародного співробітництва та допомоги, інший – для огляду науки і технологій. Механізм міжнародного співробітництва та допомоги сприятиме впровадженню статті X КБТЗ, яка заохочує мирне використання біологічних речовин, а механізм огляду науки і технологій розглядатиме та оцінюватиме наукові розробки, що стосуються КБТЗ, консультуючи країни-учасниці. У робочій групі існує широка підтримка цих двох механізмів, але до кінця 2024 р. остаточної угоди не було, і 10-й Конференції з огляду КБТЗ у 2027 р. доведеться багато зробити для подолання розбіжностей. ●

11. КОНТРОЛЬ ЗВИЧАЙНИХ ОЗБРОЄНЬ І РЕГЛАМЕНТАЦІЯ “НЕГУМАННОЇ ЗБРОЇ”

Основним багатостороннім договором, що регулює негуманну зброю, є Конвенція про певні види звичайної зброї (КНЗ, *Certain Conventional Weapons (CCW) Convention*) 1981 р. Існують також окремі конвенції про протипіхотні міни (ППМ) та касетні боеприпаси. Купка держав, котрі вирішили зберегти, розробляти або використовувати зброю, яку інші вважають негуманною, постійно накладали вето або гальмували зміцнення режиму КНЗ. Інші категорії звичайної зброї, що викликають гуманітарні проблеми, зокрема, стрілецька зброя та легкі озброєння, розглядаються в рамках інших політико-правових процесів.

Касетні боеприпаси та протипіхотні міни

Гуманітарні наслідки застосування касетних боеприпасів, що розсіюють суббоеприпаси на широкій необмеженій площі, не всі з яких негайно детонують, а також шкода від такої зброї цивільному населенню розглядаються в Конвенції про касетні боеприпаси (ККБ, *Convention on Cluster Munitions, CCM*) 2008 р. У 2024 р. до ККБ не приєдналася жодна нова держава, а одна із 112 країн-учасниць (Литва) розпочала процес виходу. Це рішення стало безпрецедентним: жодна держава ніколи не виходила з жодного з п'яти ключових світових договорів, що забороняють цілу категорію зброї – ККБ, Конвенції про ППМ 1997 р., Конвенції про біологічну та токсинну зброю 1972 р., Конвенції про заборону хімічної зброї чи 1993 р. та Договору про заборону ядерної

ПІДРИВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЕЙДЖЕРІВ І РАЦІЙ У ЛІВАНІ ТА СІРІЇ

У ході двох операцій у вересні 2024 р., які приписують Ізраїлю, в Лівані та Сирії майже одночасно вибухнули пейджери сотень членів воєнізованого угруповання Хезболла, внаслідок чого загинуло щонайменше 12 осіб, тисячі були поранені. Наступного дня вибухнули тисячі рацій, що належали членам Хезболли в Лівані, вбивши щонайменше 20 осіб і поранивши ще сотні. Експерти ООН з прав людини назвали ці напади “жахливим порушенням міжнародного права”.

зброї 2017 р. – або з основоположних Женевських конвенцій 1949 р. чи Додаткових протоколів до них 1977 р.

Україна була єдиною у світі країною, де у 2024 р. широко застосовувалися касетні боеприпаси, головним чином Росією, але також і Україною. США у 2024 р. поставили Україні невизначену кількість касетних боеприпасів, а в листопаді 2024 р. порушили фактичну глобальну заборону на міжнародні поставки протипіхотних мін, що діяла з середини 1990-х рр., надавши Україні ППМ американського виробництва.

Вибухова зброя у населених районах

Використання вибухової зброї в населених районах (*explosive weapons in populated areas, EWIPA*) залишалось поширеним явищем у крупних збройних конфліктах у 2024 р., з особливо руйнівними наслідками в ДРК, Лівані, М'янмі, Пакистані, Палестині (Газа), Судані, Сирії та Україні. У 2022 р. 83 держави ухвалили політичну декларацію, спрямовану на вирішення гуманітарних наслідків використання *EWIPA*. Перша конференція з подальших дій у 2024 р. підтвердила важливість декларації та мала посилити її впровадження. ●

12. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І МІЖНАРОДНИЙ МИР ТА БЕЗПЕКА

Розвиток штучного інтелекту (ШІ) пропонує величезні переваги, але водночас може створювати або посилювати існуючі загрози міжнародному миру та безпеці. Останніми роками багато держав дедалі більше визнають необхідність контролю цих складних ризиків з боку як цивільного, так і військового ШІ, в рамках нових форумів та ініціатив. Ці держави активізували участь в існуючих ініціативах у 2024 р. Залишається відкритим питання, якою мірою різні ініціативи розвиватимуться, взаємно доповнюючи або конкуруючи між собою.

Штучний інтелект у військовій сфері

В останнє десятиліття міжнародні політичні дискусії про військове використання ШІ здебільшого зосереджувалися на автономних системах озброєнь (АСО), тобто системах озброєння, які після ввімкнення можуть обирати та вражати цілі без втручання людини. Однак з 2023 р. дискусія поширилась і на інші військові застосування ШІ, такі, як націлювання, планування та аналіз розвідувальних даних, в рамках т. зв. систем підтримки ухвалення рішень на основі ШІ. Повідомлення про використання ШІ в поточних збройних конфліктах, особливо в Газі та Україні, ілюструють нагальність питання військового ШІ для політиків.

В центрі обговорень на зустрічах групи урядових експертів з питань “летальних автономних систем озброєнь” (ЛАСО) у 2024 р. були три теми: характеристики та визначення ЛАСО, застосування міжнародного гуманітарного права (МГП),

ОСНОВНІ ДОКУМЕНТИ З РЕГУЛЮВАННЯ ШІ, УХВАЛЕНІ У 2024 р.

Закон про штучний інтелект (ШІ): перший обов’язковий нормативний акт, що стосується саме ШІ, прийнятий Європейським Союзом (ЄС) у березні.

Сеульська заява міністрів про просування безпеки, інновацій та інклюзивності ШІ: схвалена 27 державами та ЄС на Сеульському саміті з безпеки ШІ у травні.

“План дій” стосовно відповідального ШІ у військовій сфері: прийнятий 63 державами на другому Міжнародному саміті з питань відповідального штучного інтелекту у військовій сфері (REAIM 2024) у Сеулі у вересні.

Пакт майбутнього та Глобальний цифровий договір: ухвалені на Саміті майбутнього ООН у вересні. Обидва документи містять кілька зобов’язань, пов’язаних з регулюванням ШІ.

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про наслідки ШІ у військовій сфері для міжнародного миру та безпеки: ухвалена Першим комітетом у грудні.

та заходи з забезпечення дотримання МГП і зменшення ризиків.

Штучний інтелект у мирних цілях

Розвиток цивільного штучного інтелекту теж може становити ризик для миру й безпеки. Деякі моделі штучного інтелекту можуть допомогти зловмисникам отримати доступ до критично важливих знань для розробки та використання забороненої зброї. ШІ надає більше можливостей і знижує бар’єри для шкідливих дій кіберзлочинців і хакерів. Крім того, генеративні інструменти штучного інтелекту можуть бути використані для поширення дезінформації. Держави намагалися зменшити ці ризики на різних форумах у 2024 р. Серед багатосторонніх зусиль варто відзначити процеси з регулювання технологій під проводом ООН та Саміт з безпеки штучного інтелекту. ●

13. КІБЕРНЕТИЧНІ ТА ЦИФРОВІ ЗАГРОЗИ

Кіберсфера постійно розвивається, зростає її вплив на геополітику загалом. Рік був важливим для кібер- та цифрового регулювання, кілька багатосторонніх дипломатичних процесів завершилися затвердженням нових документів і структур. Інші заходи регулювання стосувались усунення конкретних кіберзагроз і покращення регіональної співпраці.

Тенденції кібернетики

Протягом 2024 р. кіберзагрози посилювались на різних фронтах і різними шляхами. Наприклад, у зонах конфліктів між Ізраїлем та Газою, в Судані та Україні відбувалися різні види кібероперацій, починаючи від атак на критичну інфраструктуру і закінчуючи кампаніями впливу. Інциденти з використанням програм-вимагачів ширилися в усьому світі; мішенню ставали, зокрема, системи охорони здоров'я. Безпрецедентно активні операції кібершахрайства поширювались із “шахрайських осередків” в Індо-Тихоокеанському регіоні. Великі кампанії шпionажу виявили критичні вразливості в телекомунікаційних і урядових мережах, а численні інциденти, пов'язані з пошкодженням підводних кабелів, показали крихкість глобального зв'язку. У багатьох виборах цього року спостерігалось масштабне втручання через розподілені атаки типу “відмова в обслуговуванні” (DDoS) та операції впливу. Технології штучного інтелекту змінили ландшафт кібербезпеки, посилюючи як наступальні, так і оборонні можливості, і привернули увагу політиків та управлінців.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРОТИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

У грудні 2024 р. Генеральна Асамблея ООН консенсусом ухвалила Конвенцію ООН проти кіберзлочинності. Це перший юридично зобов'язуючий документ ООН, що стосується кіберпроблем, і перший міжнародний договір у сфері кримінального правосуддя, укладений за понад 20 років. Він встановлює засади міжнародної співпраці для запобігання, розслідування та покарання кіберзлочинів. Критики стурбовані тим, що деякі широкі положення договору можуть підірвати конфіденційність та свободу слова, а також бути використані для політичних репресій.

Кіберурядування

Кіберурядування продовжувало розвиватися та існувати завдяки різноманітним ініціативам, що реалізуються на різних рівнях за участю багатьох сторін. Цей рік приніс значні зрушення у зусиллях під проводом ООН, включаючи прийняття Конвенції ООН проти кіберзлочинності та Пакту ООН про майбутнє з Глобальним цифровим договором до нього. Відкрита робоча група з питань інформаційно-комунікаційних технологій підготувала третій консенсусний звіт, але зберігаються фундаментальні розбіжності між державами, які виступають за нові юридично зобов'язуючі угоди, та тими, хто наполягає на виконанні чинного законодавства та норм. Ці розбіжності, ймовірно, вплинуть на рішення про майбутнє управління кібербезпекою ООН у 2025 р., коли закінчиться мандат Відкритої робочої групи.

Поза формальними інституційними рамками виникли регіональні об'єднання або коаліції однодумців для вирішення конкретних проблем і задач. У 2024 р. був запущений “процес Пел-Мел” (*Pall Mall Process*), з акцентом на комерційні інструменти кібервтручання, а Міжнародна ініціатива проти програм-вимагачів протягом року розширила свій склад. ●

14. РЕГЛАМЕНТАЦІЯ БЕЗПЕКИ В КОСМОСІ

Космічний простір використовують у військових цілях з самого початку космічної ери. Але за сучасних геополітичних умов запекла конкуренція та підвищена напруженість, пов'язані з космічною діяльністю, створюють усе більше загроз для космічних систем. Наприклад, у 2024 р. кілька держав продовжували виявляти зацікавленість у розробці “протикосмічних” засобів з потенціалом атаки на космічні системи. Ці нові загрози викликають глибоке занепокоєння, враховуючи паралельне зростання цивільної космічної діяльності та загальну залежність суспільства від космічних систем.

Використання космосу у військових цілях

У 2024 р. під час війн у Європі та на Близькому Сході фіксувались численні випадки перешкод роботі космічних систем. Такі перешкоди суттєво вплинули на цивільних користувачів, зокрема через порушення космічних навігаційних послуг, що призвело до зміни маршрутів повітряного руху. Роль космосу у військових цілях, зокрема в сучасних війнах, також посилилась завдяки наданню компанією *SpaceX* супутників зв'язку *Starlink* цивільним і військовим користувачам в Україні, а також супутниковим знімкам *Planet Lab*, які показують масштаби руйнувань від бомбардувань Гази Ізраїлем. Крім того, НАТО почала вживати заходів для захисту галузевих партнерів, які надають альянсу космічні послуги, і повідомила, що офіційна комерційна космічна стратегія НАТО буде готова у 2025 р.

СТУРБОВАНІСТЬ ЧЕРЕЗ РОСІЙСЬКУ ЯДЕРНУ ПРОТИСУПУТНИКОВУ ЗБРОЮ

У лютому 2024 р. у США з'явилися повідомлення про те, що Росія намагається створити нову ядерну зброю, здатну вражати супутники. Ці повідомлення призвели до суперечливих резолюцій у Раді Безпеки ООН, які не були ухвалені. Однак пізніше держави порушили це питання на Генеральній Асамблеї ООН, де була успішно ухвалена резолюція, яка підтвердила зобов'язання не розміщувати таку зброю в космосі та закликала держави утриматися від її розробки.

Міжнародне обговорення безпеки в космосі

Для забезпечення стабільності, запобігання ненавмисній ескалації та захисту цивільних користувачів необхідне чіткіше регулювання космічного простору. Позитивним кроком уперед є те, що в рамках останнього процесу космічної безпеки ООН звіт групи урядових експертів з питань подальших практичних заходів для запобігання гонці озброєнь у космосі (*PAROS*) було затверджено консенсусом. Два інші процеси ООН, спрямовані на створення паралельних відкритих робочих груп, запропоновані у 2023 р., успішно об'єднали в один процес рішенням Генеральної Асамблеї ООН у 2024 р.

На сесіях нової відкритої робочої групи у 2025 р. держави зможуть детальніше розглянути принципи космічного права та домагатися визначень або принаймні прагнути досягти спільного розуміння термінів у договорах про космос. Обмін думками про роль космічних систем у критичній інфраструктурі може стати першим кроком до обговорення, як зробити такі системи стійкими до атак або втручання. ●

15. КОНТРОЛЬ НАД ТОРГІВЛЕЮ ТОВАРАМИ ПОДВІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗБРОЄЮ

Комплекс глобальних, багатосторонніх і регіональних інструментів, спрямованих на встановлення та просування узгоджених стандартів контролю торгівлі військовими товарами та виробами подвійного використання, протягом 2024 р. стикався з серйозними проблемами через геополітичну напруженість, збройні конфлікти та швидкий розвиток ключових технологічних галузей. Держави все частіше діють односторонньо або використовують альтернативні системи, створюючи нові засоби контролю за передачею товарів або обмежуючи поставку до місць призначення. Але значних зусиль з ліквідації існуючих інструментів не було, що вказує на те, що багато держав продовжують цінувати їх.

Договір про торгівлю зброєю

Через десять років після набрання чинності Договору про торгівлю зброєю (ДТЗ, *Arms Trade Treaty, ATT*) 2013 р. так і не досяг деяких цілей, на які сподівалися багато держав і неурядових організацій. Кілька ключових експортерів та імпортерів зброї досі не приєдналися до Договору, є помітні прогалини в кількості початкових і щорічних звітів, поданих державами. Однак предметні дискусії про поставки зброї Ізраїлю в 2024 р. показали, що ДТЗ може стати платформою для детального обговорення застосування договору державами, оцінюючи експорт зброї до певного місця призначення. Крім того, політична декларація, ухвалена з нагоди 10-ї річниці Договору, може ініціювати важливу дискусію про майбутню спрямованість ДТЗ.

Багатосторонні ембарго на поставки зброї

Протягом 2024 р. діяло 13 ембарго ООН і 22 ембарго ЄС. Глобальна коаліція з

ЧИННІ ЕМБАРГО ООН І ЄС НА ПОСТАВКИ ЗБРОЇ, 2024 р.

Організація Об'єднаних Націй (13 ембарго)

- Афганістан (неурядові сили, Талібан)
- Центральнаафриканська Республіка (часткове; неурядові сили) • Демократична Республіка Конго (неурядові сили) • Гаїті (неурядові сили) • Ірак (неурядові сили)
- ІДІЛ (*Da'esh*), Аль-Каїда і пов'язані з ними фізичні та юридичні особи (неурядові сили)
- Північна Корея • Ліван (неурядові сили)
- Лівія (часткове; неурядові сили)
- Сомалі (неурядові сили) • Південний Судан (часткове; неурядові сили) • Судан (часткове; Дарфур) • Ємен (неурядові сили)

Європейський Союз (22 ембарго)

Виконання ембарго ООН (11):

- Афганістан (неурядові сили, Талібан)
- Центральнаафриканська Республіка (часткове; неурядові сили) • Демократична Республіка Конго (неурядові сили) • Гаїті (неурядові сили) • Ірак (неурядові сили)
- ІДІЛ (*Da'esh*), Аль-Каїда і пов'язані з ними фізичні та юридичні особи (неурядові сили)
- Північна Корея • Ліван (неурядові сили)
- Лівія (часткове; неурядові сили) • Сомалі (неурядові сили) • Ємен (неурядові сили)

Ембарго на поставки зброї ЄС, ширші за відповідник ООН (2):

- Південний Судан • Судан

Ембарго, що не мають відповідника ООН (9):

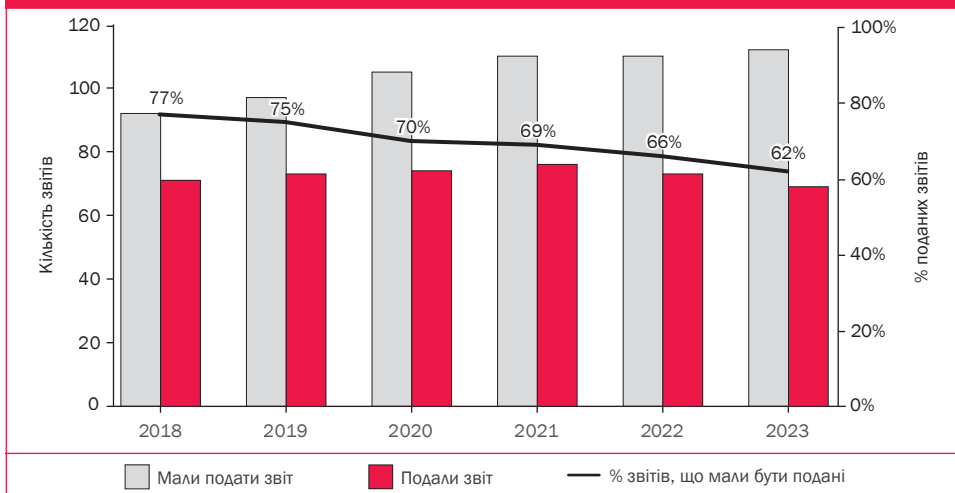
- Білорусь • Китай • Єгипет • Іран • М'янма
- Росія • Сирія • Венесуела • Зімбабве

ІДІЛ – Ісламська держава Іраку та Леванту; “часткове” – ембарго дозволяє поставки зброї уряду відповідної держави при дотриманні певних умов.

контролю над експортом – група з 39 держав, створена у 2022 р. – прагнула розширити та запровадити свої ембарго на постачання зброї Білорусі та Росії. Жодних нових багатосторонніх ембарго на поставки зброї не було. Зберігаються суттєві розбіжності стосовно запровадження, підтримки та дотримання ембарго ООН на постачання зброї. США та кілька європейських держав виступили проти ембарго на постачання зброї Ізраїлю, до чого закликала більшість держав на Генеральній Асамблеї ООН. Були чіткі докази великих

КІЛЬКІСТЬ КРАЇН-УЧАСНИЦЬ ДОГОВОРУ ПРО ТОРГІВЛЮ ЗБРОЄЮ, ЯКІ НАДАЛИ РІЧНІ ЗВІТИ, 2018-2023 рр.

поставок зброї до Лівії та Ємену всупереч багатостороннім ембарго, а Росія відверто порушила ембарго ООН на поставки зброї для Північної Кореї та наклала вето на продовження роботи групи експертів ООН, відповідальних за моніторинг його виконання. Однак підтримка з боку Росії та Китаю збереження ембарго на постачання зброї до Судану (Дарфур) свідчить про те, що іноді вони вважають ці політичні інструменти легітимними та необхідними.

Режими експортного контролю

Наслідки вторгнення Росії в Україну продовжували різною мірою впливати на роботу багатосторонніх режимів експортного контролю – Австралійської групи (стосовно хімічної та біологічної зброї), Режиму контролю за ракетними технологіями, Групи ядерних постачальників та Вассенаарської домовленості стосовно контролю за експортом звичайних озброєнь, товарів і технологій подвійного використання. Третя резолюція Генеральної Асамблеї ООН про “міжнародне співробітництво в мирному

використанні”, ухвалена у 2024 р., також відображала критику багатьма державами як цих режимів, так і національних заходів експортного контролю. Незважаючи на ці труднощі, режимам вдавалося поступово оновлювати контрольні списки та проводити технічні обговорення.

Засоби контролю ЄС

Протягом 2024 р. ЄС вживав заходів для зміцнення спільної правової бази з контролю за експортом, посередництвом, транзитом та перевалкою військової продукції та товарів подвійного використання. Європейська комісія запропонувала низку заходів, спрямованих на подальшу гармонізацію контролю в рамках Регламенту ЄС стосовно виробів подвійного використання та Регламенту ЄС стосовно перевірки прямих іноземних інвестицій, з метою підтримки Стратегії економічної безпеки ЄС 2023 р. та реагування на виклики для багатосторонніх режимів експортного контролю. Огляд спільної позиції ЄС стосовно експорту зброї, який планувалося завершити до кінця 2024 р., продовжився у 2025 р. ●

ДОДАТКИ

Угоди з контролю над озброєннями та роззброєння, чинні станом на 1 січня 2025 р.

- 1925 Протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних або інших подібних газів та бактеріологічних засобів (Женевський протокол від 1925 р.)
- 1948 Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (Конвенція про геноцид)
- 1949 IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни та Додаткові Протоколи I і II 1977 р., що стосуються захисту жертв збройних конфліктів міжнародного і не міжнародного характеру
- 1959 Договір про Антарктику
- 1963 Договір про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, у космічному просторі та під водою (Договір про часткову заборону ядерних випробувань)
- 1967 Договір про принципи діяльності держав по дослідженню та використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (Договір про космічний простір)
- 1967 Договір про заборону ядерної зброї в Латинській Америці та Карибському басейні (Договір Тлателолко)
- 1968 Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (Договір про нерозповсюдження, ДНЯЗ)
- 1971 Договір про заборону розміщення на дні морів і океанів і в його надрах ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення (Договір про морське дно)
- 1972 Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про їх знищення (Конвенція про біологічну та токсинну зброю, КБТЗ)
- 1974 Договір про обмеження підземних випробувань ядерної зброї (Договір про поріг заборони випробувань, ДПЗВ)
- 1976 Договір щодо підземних ядерних вибухів в мирних цілях (Договір про мирні ядерні вибухи, ДМЯВ)
- 1977 Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище (Конвенція Енмод)
- 1980 Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок
- 1981 Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (КНЗ, Конвенція про “негуманну зброю”)
- 1985 Договір про Південно-Тихоокеанську без’ядерну зону (Договір Раротонга)
- 1990 Договір про звичайні збройні сили в Європі (ДЗЗСЄ)
- 1992 Договір про відкрите небо
- 1993 Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення та застосування хімічної зброї та про її знищення (Конвенція про заборону хімічної зброї, КЗХЗ)
- 1995 Договір про зону, вільну від ядерної зброї, в Південно-Східній Азії (Бангкокський договір)
- 1996 Договір про зону, вільну від ядерної зброї, в Африці (Договір Пеліндаба)
- 1996 Угода про субрегіональний контроль над озброєннями (Флорентійська угода)
- 1997 Міжамериканська конвенція протидії незаконному виробництву та постачанню вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин і супутніх матеріалів
- 1997 Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення (Конвенція про ППМ)
- 1999 Міжамериканська конвенція про прозорість закупівель звичайних озброєнь
- 2001 Протокол про стрілецьку зброю і легкі озброєння, боєприпаси до них та інші супутні матеріали в регіоні Південноафриканського Співтовариства Розвитку (SADC)

- 2004 Найробський протокол щодо запобігання розповсюдженню, контроль і скорочення стрілецької зброї і легких озброєнь у районі Великих озер та Африканського Рогу
- 2006 Конвенція ECOWAS про стрілецьку зброю і легкі озброєння, боеприпаси до них та інші супутні матеріали
- 2006 Договір про Центральньо-Азійську зону, вільну від ядерної зброї (Семипалатинський договір)
- 2008 Конвенція про касетні боеприпаси
- 2010 Договір про подальше скорочення та обмеження стратегічних наступальних озброєнь (Новий СНО)
- 2010 Центральньоафриканська Конвенція про контроль над стрілецькою зброєю і легкими озброєннями, боеприпасами до них, складовими та компонентами, які можуть бути використані для їх виробництва, ремонту або складання (Кіншаська конвенція)
- 2011 Віденський документ 2011 р. про заходи зміцнення довіри та безпеки
- 2013 Договір про торгівлю зброєю (ДТЗ)
- 2017 Договір про заборону ядерної зброї (ДЗЯЗ)

Угоди, що не набули чинності станом на 1 січня 2025 р.

- 1996 Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ)
- 1999 Угода з адаптації Договору про ЗЗСЄ

Органи міжнародного співробітництва у сфері безпеки

У 2024 р. відбулися, зокрема, такі зміни: Острови Кука та Сомалі приєдналися до Міжнародного агентства з атомної енергії; рекордна кількість країн-учасниць залишалася відстороненою від участі в діяльності Африканського Союзу після військових переворотів; Вірменія призупинила участь в Організації Договору про колективну безпеку; Швеція офіційно приєдналась до Організації Північноатлантичного договору; Білорусь приєдналась до Шанхайської організації співробітництва; Катар приєднався до Гаазького кодексу протидії розповсюдженню балістичних ракет. ●

ХРОНОЛОГІЯ ОКРЕМИХ ПОДІЙ 2024 р.

11 січня	Велика Британія та США завдали авіаударів по підтримуваних Іраном хуситах у Ємені у відповідь на напади на кораблі в Червоному морі.
17 лютого	Україна вивела війська з ключового м. Авдіївка, пояснивши це браком західної зброї.
28 березня	Росія скористалась правом вето в Раді Безпеки ООН, щоб припинити роботу групи експертів, яка з 2009 р. займалася моніторингом ембарго ООН на постачання зброї до/з Північної Кореї.
1 квітня	Сім гуманітарних працівників загинули внаслідок удару Ізраїлю по Газі, змусивши Прем'єр-міністра Ізраїлю Б. Нетаньяху вибачитись.
16 травня	Росія запустила на низьку навіколоземну орбіту супутник, який у США назвали протикосмічною зброєю. Росія відкинула ці звинувачення.
26 червня	Прем'єр-міністр Нідерландів М. Рютте пішов у відставку і став наступним Генеральним секретарем НАТО.
22 липня	Найспекотніший день на Землі – середньосвітова температура (17,16°C) перевищила попередній рекорд, встановлений 6 липня 2023 р. (17,08°C).
10 серпня	Внаслідок авіаудару Ізраїлю по школі та мечеті в Газі, де перебували переміщені особи та, ймовірно, був командний пункт ХАМАС, загинуло щонайменше 93 людини.
6 вересня	Литва подала ноту про вихід з Конвенції про касетні боеприпаси 2008 р.
21 жовтня	Китай та Індія домовилися розрядити напруженість уздовж спірного кордону після чотирирічного військового протистояння.
27 листопада	За посередництва Франції та США досягнуто угоди про припинення вогню між Ізраїлем та Хезболлою.
8 грудня	Президент Сирії Б. Асад пішов у відставку та втік до Москви після того, як сили повстанців увійшли до столиці, м. Дамаск.

БАЗИ ДАНИХ СІПРІ

База даних СІПРІ про військові витрати

Містить дані річних військових витрат країн з 1949 р., що дозволяє порівняти військові витрати країн у місцевій валюті за поточними цінами; у \$ США за поточними цінами; у \$ США за постійними цінами та курсами валют; і як частку валового внутрішнього продукту.

База даних СІПРІ про оборонну промисловість

Містить річні дані про загальні надходження і надходження від продажу зброї та військових послуг з 2002 р. для 100 компаній з найбільшими продажами зброї у світі. Дані китайських компаній включені з 2015 р.

База даних СІПРІ про поставки озброєнь

Показані всі міжнародні поставки основних звичайних озброєнь з 1950 р. Це найповніше загальнодоступне джерело інформації про міжнародні поставки озброєнь.

База даних СІПРІ про ембарго на поставки озброєнь

Містить інформацію про всі ембарго на поставки зброї, запроваджені такими міжнародними організаціями, як ЄС, ООН або групою держав. Містить усі ембарго, що діють або діяли з 1998 р.

База даних СІПРІ національних звітів

Містить посилання на всі загальнодоступні національні звіти про експорт зброї та постійно оновлюється, включаючи посилання на нові національні звіти про експорт зброї.

База даних СІПРІ про багатосторонні миротворчі операції

Містить інформацію про всі миротворчі операції ООН та інших організацій з 2000 р., включаючи місце проведення, дати розгортання та дії, мандат, країни-учасниці, кількість персоналу, бюджет і число загиблих.

Доступ до баз даних СІПРІ можна отримати на вебсайті СІПРІ. ●

ЯК ЗАМОВИТИ ЩОРІЧНИК СІПРІ 2025

SIPRI Yearbook 2025: Armaments, Disarmament and International Security

Друкована та онлайн версії, Oxford University Press

ISBN 978-0-19-897979-1

Докладніше див. www.sipriyearbook.org

Щорічник СІПРІ 2024: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека

Публікується у друкованому вигляді та онлайн українською мовою Центром Разумкова.

ISBN 978-966-2050-22-6

Докладніше див. <https://razumkov.org.ua/vydannia/sipri>

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

Signalistgatan 9

SE-169 72 Solna, Sweden

Telephone: +46 8 655 97 00

Email: sipri@sipri.org

Internet: www.sipri.org

ЩОРІЧНИК СІПРІ 2025

Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека

Щорічник СІПРІ – авторитетне незалежне джерело даних та аналізу з питань озброєнь, роззброєння та міжнародної безпеки. Він містить огляд змін у військових витратах, виробництві та торгівлі зброєю, озброєннях і технологіях, збройних конфліктах та їх врегулюванні, а також зусиль з контролю звичайних, ядерних, хімічних та біологічних озброєнь.

У цій брошурі наведено коротке зведення змісту 56-го видання *Щорічника СІПРІ*, яке охоплює події 2024 р., а саме:

- *Збройні конфлікти та врегулювання конфліктів*, включаючи огляд глобальних і регіональних подій у збройних конфліктах і мирних процесах.
- *Військові витрати, міжнародні поставки озброєнь та події в галузі виробництва зброї*, включаючи наслідки поширення війн у Європі та на Близькому Сході і нинішню геополітичну напруженість.
- *Розповсюдження ракет і безпілотних літальних апаратів*, з особливою увагою до їх використання у російсько-українській війні.
- *Світові ядерні сили*, висвітлюючи тенденції модернізації ядерної зброї в дев'яти ядерних державах, а також зміни в ядерних доктринах та у спільному використанні ядерної зброї.
- *Контроль ядерних озброєнь*, включаючи обговорення між Китаєм, Росією, США та в рамках багатосторонніх договорів, а також регіональні виклики для роззброєння і нерозповсюдження та напади на українські атомні електростанції.
- *Хімічні та біологічні загрози безпеці*, включаючи розслідування звинувачень у використанні хімічної та біологічної зброї та розробку міжнародних нормативних документів проти хімічної та біологічної війни.
- *Контроль звичайних озброєнь і регламентація “негуманної зброї”*, включаючи касетні боєприпаси, вибухову зброю в населених районах, протипіхотні міни, стрілецьку зброю та легкі озброєння.
- *Міжнародну регламентацію штучного інтелекту, кіберпростору та безпеку в космосі*, з акцентом на автономні системи озброєнь.
- *Контроль над торгівлею товарами подвійного використання та зброєю*, включаючи події навколо Договору про торгівлю зброєю, багатосторонні ембарго на постачання зброї та режими експортного контролю, а також правові засади такого контролю в Європейському Союзі.

Тут також містяться оновлені додатки з переліком угод про контроль озброєнь та роззброєння, органів міжнародного співробітництва в царині безпеки та ключових подій 2024 р.